

ฟ้าทะลายโจร

1. ชื่อสมุนไพร ฟ้าทะลายโจร (FA THALAI CHON)
2. ชื่อวิทยาศาสตร์ *Andrographis paniculata* (Burm. f.) Wall. ex Nees ชื่อวงศ์ Acanthaceae
3. ชื่ออื่น ฟ้าทะลาย น้ำลายพังพอน (กรุงเทพ), สามสิบดี (ร้อยเอ็ด), หล้ากัณฐ์ (สงขลา), ขวงชิมไน้ ขวนซินเหลียน (จีน), common andrographis herb, creat, green chiretta, Indian chiretta, kalmegh, king of bitters, kirayat
4. ลักษณะทางพฤกษศาสตร์
ไม้ล้มลุก สูง 30-100 เซนติเมตร เกลี้ยงหรือค่อนข้างเกลี้ยง ลำต้นมักเป็นสี่เหลี่ยม ใบ เป็นใบเดี่ยว เรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก รูปไข่หรือรูปรี กว้าง 1-4 เซนติเมตร ยาว 2-12 เซนติเมตร ปลายแหลมหรือเรียวแหลม โคนสอบหรือแหลม ขอบหยักเล็กน้อยหรือค่อนข้างเรียบ ใบใกล้ปลายกิ่งหรือยอดมักมีขนาดเล็ก ด้านบนสีเข้มกว่าด้านล่าง เส้นแขนงใบข้างละ 5-7 เส้น
ดอก ช่อดอกแบบช่อแยกแขนง โปรง ยาว 5-30 เซนติเมตร ออกที่ปลายยอดหรือปลายกิ่ง มีใบประดับและใบประดับย่อย ขนาดเล็กมากอยู่ที่โคนก้านช่อและที่โคนก้านดอกตามลำดับ ดอกมีขนาดเล็ก สีขาวแกมม่วง มีขน ก้านดอกสั้น กลีบเลี้ยงโคนเชื่อมติดกันคล้ายถ้วย ปลายแยกเป็น 5 แฉก มีขนและขนต่อม กลีบดอกยาวประมาณ 1 เซนติเมตร โคนเชื่อมติดกันคล้ายหลอด ปลายแยกเป็นรูปปากเปิด ด้านนอกมีขน ด้านในเกลี้ยง กลีบปากบนมีปลายหยักแหลม 3 หยัก สีขาว ด้านในกลีบมีแต้มสีม่วงเข้ม กลีบปากล่างมีปลายหยักตื้น 2 หยัก สีขาว เกสรเพศผู้ 2 อัน โคนก้านติดใกล้บริเวณปากหลอดกลีบดอก ก้านชูอับเรณู มีขน อับเรณู สีม่วงเข้ม รั้งไข่เหนียวงกลีบ ภายในมี 1 ช่อง มีอวุลจำนวนมาก ก้านยอดเกสรเพศเมียโค้ง ยาวเกือบเท่าก้านเกสรเพศผู้ ยอดเกสรเพศเมียเรียวเล็ก
ผล แบบผลแห้งแตก รูปขอบขนาน ค่อนข้างแบน กว้าง 2-5 มิลลิเมตร ยาว 1-2 เซนติเมตร เมล็ด ขนาดเล็ก เป็นเหลี่ยม สีน้ำตาลแดง ผิวขรุขระ
5. ส่วนที่ใช้ทำยา
ส่วนเหนือดินแห้งประกอบด้วยส่วนลำต้น ลักษณะสี่เหลี่ยม ใบสีเขียวแกมสีน้ำตาล ทั้งที่เป็นใบสมบูรณ์และขึ้นส่วนของใบ อาจมีดอกและผลแห้งปนอยู่ด้วย มีกลิ่นเฉพาะตัว รสขมจัด

6. สรรพคุณของแต่ละส่วนที่ใช้ทำยา

แก้ไข้ บรรเทาอาการเจ็บคอ บรรเทาอาการท้องเสียไม่ติดเชื้อ และบรรเทาอาการของโรคหวัด

7. รายงานการวิจัยปัจจุบัน

ข้อมูลจากการศึกษาวิจัยพบว่าฟ้าทะลายโจรทำให้ความรุนแรงของอาการต่าง ๆ ของไข้หวัดลดลง และหายหวัดได้เร็วขึ้น ทั้งนี้ฟ้าทะลายโจรหรือสารกลุ่มแลกโตนไม่มีฤทธิ์หรือมีฤทธิ์อ่อนมากในการฆ่าเชื้อแบคทีเรีย ที่ก่อโรคติดเชื้อของระบบทางเดินหายใจส่วนต้น แต่มีฤทธิ์ลดไข้ ต้านอักเสบ และกระตุ้นภูมิคุ้มกัน

8. สารสำคัญ

ฟ้าทะลายโจรมีสารกลุ่มไดเทอร์พีน แลกโตน (diterpene lactones) ในรูปอิสระและรูปไกลโคไซด์ (glycosides) ที่สำคัญ เช่น แอนโดรกราโฟไลด์ (andrographolide) นีโอแอนโดรกราโฟไลด์ (neoandrographolide) ดีออกซีแอนโดรกราโฟไลด์ (deoxyandrographolide) และแอนโดรกราฟีไซด์ (andrographiside) เป็นต้น

9. แหล่งกำเนิด และกระจายพันธุ์

พืชชนิดนี้เป็นพืชที่มีการกระจายพันธุ์ในเขตร้อนหรือร้อนชื้นของแถบเอเชียตะวันออกเฉียงและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในประเทศไทยพบได้ทั่วไป

10. พื้นที่เหมาะสมในการปลูกในประเทศไทย

- ลักษณะพื้นที่ พื้นที่สวนผัก พื้นที่ไร่นาเขตชลประทาน
- ภาค ทั่วทุกภาคของประเทศไทย
- จังหวัด ทุกจังหวัดของประเทศไทย

11. การคัดเลือกพันธุ์ (พันธุ์ที่นิยมปลูกในประเทศไทย)

- พันธุ์ที่ใช้เป็นยา พันธุ์พื้นบ้านทั่วไป
- พันธุ์ที่ใช้เป็นอาหาร พันธุ์พื้นบ้านทั่วไป

12. การขยายพันธุ์

ขยายพันธุ์ด้วยการเพาะเมล็ด

13. การปลูก/สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการปลูก

- ฤดูกาลเพาะปลูก ปลูกได้ทุกฤดูกาล แต่ต้องมีน้ำรดให้ชุ่มชื้นอยู่เสมอ
- การเตรียมดิน โดยการขุดเป็นแปลงกว้างประมาณ 1 เมตร ความยาวแล้วแต่พื้นที่ หว่านปุ๋ยคอก หรือปุ๋ยหมักให้ทั่วแปลงคลุกเคล้ากับดินปลูก (ควรเว้นทางเดิน 50 เซนติเมตร เป็นร่องระบายน้ำ)
- วิธีการปลูก เมื่อเตรียมแปลงเรียบร้อยแล้ว หว่านเมล็ดฟ้าทะลายโจรบาง ๆ บนแปลง แล้วเกลี่ยดินกลบคลุมด้วยฟางหรือหญ้าแห้ง รดน้ำให้ชุ่มชื้นเสมอประมาณ 2 – 3 สัปดาห์ จะออกเป็นต้นอ่อนต่อไป

14. การปฏิบัติดูแลรักษา

- การให้ปุ๋ย เมื่อฟ้าทะลายโจรอายุประมาณ 1 เดือน ให้พรวนดินและใส่ปุ๋ยคอก หรือปุ๋ยหมัก
- การให้น้ำ ฟ้าทะลายโจรเป็นพืชชอบน้ำ แต่ไม่ชอบน้ำขัง ควรใช้ระบบสปริงเกอร์ช่วย

- การกำจัดวัชพืช ควรทำพร้อมกับการพรวนดินและใส่ปุ๋ย และใช้แรงงานคนถอน หรือใช้เสียมขุดออก
- การป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรู ฟัฟะลายโจรไม่ค่อยพบโรคและแมลงศัตรูพืช ถ้ามีให้ใช้สะเดาและสารชีวภาพ

ฉีดพ่น

15. การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังเก็บเกี่ยว

- ฤดูกาลการเก็บเกี่ยว ฟัฟะลายโจรจะเก็บเกี่ยวได้เมื่ออายุ 3 – 4 เดือน และจะเก็บเกี่ยวได้เรื่อยๆทุกฤดูกาล
- วิธีการเก็บเกี่ยว โดยการใช้กรรไกรตัดแล้วเหลือตอไว้ 15 เซนติเมตร เพื่อจะแตกกิ่งต่อไป
- การแปรรูปหลังการเก็บเกี่ยว เมื่อได้ฟัฟะลายโจรมาแล้ว นำมาล้างน้ำ ล้างเบา ๆ เพื่อไม่ให้ช้ำ แล้วนำไปผึ่งในร่ม และตากในโรงเรือนตากจนแห้ง แล้วนำไปอบอีกครั้ง เพื่อส่งจำหน่ายแบบเป็นต้น เป็นใบแห้ง หรือบดเป็นผงต่อไป
- การบรรจุและการเก็บรักษา เมื่อได้ฟัฟะลายโจรแห้งมาแล้วบรรจุถุง เพื่อส่งจำหน่ายต่อไป หรือถ้าจะเก็บควรเก็บไว้ในห้องที่อากาศถ่ายเทได้ดีและอุณหภูมิปกติ

16. การจำหน่าย

- ฟัฟะลายโจรทั้งต้นสด ราคา กิโลกรัมละ 35-50 บาท
- ฟัฟะลายโจรทั้งต้นแห้ง ราคา กิโลกรัมละ 100-150 บาท

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก
กระทรวงสาธารณสุข